

УДК 378.09.4

ВОЛОДИМИР МОКЛЯК

ORCID: 0000-0001-9922-7667

*(Полтава)***АВТОНОМІЯ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНИХ СВОБОД**

Проаналізовано категорію “академічні свободи” як один із основних принципів діяльності університету. Подано декілька визначень поняття “академічні свободи”. З’ясовано, що існує три напрями дослідження академічних свобод: філософський, педагогічний та правовий. Доведено, що автономія університету є необхідною умовою реалізації академічних свобод.

Ключові слова: автономія університету, академічні свободи, університет, напрям дослідження, принцип, право, академічна чесність.

Постановка проблеми. Закономірно, що глобалізація світових освітніх процесів здійснює суттєвий вплив на вищу освіту різних країн світу, де схожими є процеси реформування законодавчого забезпечення та діяльності вищих навчальних закладів. У сучасному постіндустріальному суспільстві поряд з автономією вищого навчального закладу як провідного принципу управління, організації та діяльності держава хоче контролювати фінанси, які витрачає на утримання закладів вищої освіти та якість наданих освітніх послуг. У зв’язку з цим актуальною є проблема збереження історично сформованих привілеїв вищих навчальних закладів – автономії та академічних свобод. У ході наукового пошуку з’ясовано, що дослідники по-різному трактують поняття “академічні свободи”. Наведемо декілька визначень.

Академічні свободи – право викладачів вищих навчальних закладів, зокрема університетів, проводити навчальну й наукову роботу, керуючись своєю совістю, без обмежень з боку держави чи церкви, а також право студентів на самоврядування й на організацію занять на власний розсуд. Академічні свободи передбачалися в Середньовіччя привілеями з боку церкви чи світських владик, пізніше – законами. Вони відігравали прогресивну роль, забезпечуючи певну незалежність науки від теології [6, с. 18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнивши існуючі дефініції поняття “академічна свобода”, учені Д. Герцюк та О. Линовицька стверджують, що вона означає: 1) свободу членів академічного співтовариства, кожного зокрема чи всіх разом, у прагненні до розвитку і передачі знань через дослідження, викладання, творчу діяльність; 2) утримання з боку владних структур від використання системи освіти як інструменту для пропаганди; 3) забезпечення викладацькому складу і студентам усіх вищих навчальних закладів умов для автономії і свободи викладання, навчання і дослідницької діяльності без зовнішнього втручання; 4) відкритий доступ до інформації про суспільні справи і справи своєї установи, можливість обмінюватися інформацією зі своїми колегами у своїй країні і за кордоном [5, с. 17; 14].

Як зазначають сучасні дослідники, “у міжнародній практиці автономія університету, зокрема, ґрунтується на принципі дотримання академічних свобод” [19, с. 271]. *Академічні свободи* – це самостійність суб’єктів навчального процесу в максимально припустимих межах, вияв паритетності у стосунках викладачів і студентів, максимально демократична процедура навчання, право студента, а також і викладача, вибирати навчальні курси поза певним обсягом обов’язкових, право кафедри і викладача формувати зміст навчальної дисципліни, право викладачів вибирати керівників факультету, закладу, а також самостійність ВНЗ в організації навчального процесу тощо [19, с. 272]. Рівень і характер академічних свобод і є тим показником, котрий характеризує реформи у вищій освіті будь-якої країни [19, с. 272].

Аналіз літератури дав змогу виокремити три напрями дослідження академічних свобод: філософський, педагогічний на правовий. Так, *педагогічний напрям* вивчення академічних свобод у вищих навчальних закладах репрезентовано у наукових розвідках Р. Барнетта [2], Ю. Верланова [3], Г. Гельмгольца [4], Д. Герцюка [5], М. Гриценко [7], В. фон Гумбольдта [8], К. Кавеліна [10], А. Казарезова, О. Кайгородцевої [11], Г. Кемаль [12], Н. Корнієнко [13], О. Линовицької [14], К. Мейнерса, В. Піскорського [15], В. Садовничого [17], В. Штоколової [20] та ін.

Мета статті – проаналізувати педагогічний напрям дослідженості академічних свобод та з’ясувати необхідні умови для реалізації цього принципу в практиці діяльності вищих навчальних закладів.

Викалад основного матеріалу. Р. Барнетт переконаний, що з часів заснування вищого навчального закладу академічна свобода є головною умовою і головною цінністю для уможливлення інновацій та творчості, передумовою наукової діяльності. Як відповідь на посилену тривогу та хвилювання про тенденцію ослаблення деяких держав, обмеження чи заборону свободи науки та вищих навчальних закладів у 1984 р. Всесвітня служба університетів прийняла фундаментальну доктрину, де підкреслюється, що академічна свобода є правом людства всього світу і всі мають бути вільними у пошуках будь-якої істини та її передачі іншим [16, с. 29]. Р. Барнетт переконаний, що “університет должен помогать нам жить в условиях неопределенности и даже научить радоваться ей. Эта задача стоит перед нами, и в мире, где царит тотальная неопределенность, она не может быть другой” [2]. З ідеєю університету як самостійного закладу тісно пов'язані поняття автономія та академічні свободи.

Ю. Верланов та А. Казарезов аналізують шляхи побудови нових економічних відносин вищого навчального закладу та держави на принципах автономії та академічних свобод. У статті авторів описано зарубіжні наукові розвідки, які дають результати аналітико-статистичних досліджень оцінки ступеня впливу держави на рівень академічної автономії вишу (компонентами є керівний персонал, студенти, навчальні плани й навчання, академічні стандарти, дослідження й публікації, управління, адміністрування та фінанси) [3]. Дослідження показують, що адміністрування та фінанси залишаються під сильним впливом держави. Цінність становлять спроби чисельно оцінити рівень автономії залежно від різних параметрів [21].

Г. Гельмгольц, ректор Берлінського університету, наголошує на винятковій для всього світу академічній свободі німецьких університетів. Чисельні публікації переконують у тому, що студентські роки для німецької молоді – золотий час, який згадують із задоволенням: тяга до кращих надбань людства у знаннях та моральному вихованні, поряд з товаришами та під керівництвом і духовним наставництвом мудрих професорів. Але свобода передбачає і велику ступінь відповідальності студентів. Це небезпечний подарунок для слабохарактерних людей і цінний для тих, хто вміє собою керувати [4]. Пізніше принципи, проголошені Г. Гельмгольцем, лягли в основу Болонського процесу, базуючись на моделі незалежного університету В. фон Гумбольдта.

Д. Герцюк та О. Линовицька дають узагальнене визначення поняття “академічні свободи” та досліджують їх еволюцію упродовж розвитку університетської освіти, а також сучасний стан [5]. Автор аналізує місце академічних свобод у Болонському процесі та у міжнародних документах.

М. Гриценко здійснює порівняльний аналіз академічних свобод на прикладі різних моделей університетів, доводить безпосередній взаємозв'язок принципів автономії та академічних свобод та вплив названих принципів на покращення якості вищої освіти в тих країнах Європи, де вони знайшли своє широке застосування [7].

В. фон Гумбольдт наголошує на спільній праці університету та академії наук. “Завдання (наукових закладів) – опрацювати науку у найглибшому, якнайширшому сенсі слова та передати духовному вихованню вже опрацьований матеріал” [9, с. 25]. Запропонована В. фон Гумбольдтом ідея дослідницького університету мала на меті відродити занедбану систему вищої освіти Німеччини того часу. Внаслідок гумбольдтівської реформи вдалося зберегти систему вищої освіти, а німецькі вищі навчальні заклади стали зразком для російських. Основою академічних свобод Берлінського університету, заснованого в 1810 р., було: для викладачів – можливість самостійно підбирати навчальний матеріал у межах предмета, для студентів – вільно обирати дисципліни, а також відсутність обов'язкових для вивчення предметів. Це дало змогу Берлінському університету бути лідером у світі аж до середини ХХ століття. Проект гумбольдтівського університету – це проект “... осередку незалежного пошуку знань. Дослідження й викладання повинні були створити тут єдине ціле, тобто викладати студентам могли лише ті професори, які активно займалися науково-пошуковою роботою” [8, с. 24]. В. фон Гумбольдт передбачав можливі зазіхання на свободу з боку держави, тому виступав за свободу викладачів як необхідної умови розвитку університету: “Щодо форми стосунків наукових закладів з державою та її функції, останній слід подбати про багатий (потужний та різноманітний) духовний потенціал, відібравши видатних учених та забезпечивши для них свободу дій” [8, с. 28].

Так, К. Кавелін (вітчизняний історик, юрист, філософ, публіцист) у праці “Свобода преподавания и учения в Германии” [10] розглядає два способи внутрішньої організації вищих навчальних закладів: перший полягає в повній регламентації діяльності їх діяльності, другий визначає академічні свободи. “Наука без свободного исследования не существует, а при свободе исследования непременно являются разные мнения и взгляды на один и тот же предмет” [10, с. 233]. Існує два погляди на організацію університетів: в одному передбачено авторитет та владу, в іншому – індивідуальну свободу. Ще ніде ці два підходи не були гармонізовані. У Франції через контроль університетів влада хотіла знайти засіб проти революційних заворушень. Але така система

організації вищої школи призвела до того, що були ліквідовані свобода науки, думки, викладання, навчання, і ніякої користі це не принесло. З втратою свободи слова професори втратили і вплив на студентів, що не кращим чином відобразилося на справі виховання молоді. Професор є науковцем в університеті, і необхідно окреслити межі його свободи. Результати наукових доробків варто відмежовувати від політики і від практичного застосування, адже саме тоді, коли студенти підхоплять ідеї професора, і виникнуть заворушення. За рахунок обмеження свободи професорів влада намагається уникнути політичних заворушень. Свобода навчання студента в Німеччині чи Швейцарії відокремлена від політичної діяльності. К. Кавелін порівнює навчальну діяльність студентів, коли вони володіють академічними свободами і коли її немає (тобто коли студент обов'язково відвідує заняття, не задумується над тим, як розпоряджатися своїм часом і своїми силами). Різниця в тому, що за умови обов'язкових занять студент дочекається диплома в будь-якому разі; коли ж йому гарантовані академічні свободи, то це піднімає рівень вищої освіти і дає кращий ефект. Окрім того, свобода навчання є найкращий педагогічний прийом для виховання юнаків. Це розвиває розум, волю, характер, відучує шукати підтримку та допомогу. Критерії, які впливають на свободу навчання – розвиток суспільства, домашнє та суспільне виховання, народні традиції. К. Кавелін переконаний, що з розширенням свободи навчання в університеті розвивається протидія будь-якому зловживанню цією свободою [10].

Професори та інші викладачі – не вчителі для студентів, а їх керівники. Завдання освіти у вищій школі не в тому, щоб передати знання, а забезпечити всі умови для того, щоб студент ґрунтовно міг займатися навчанням та наукою. Академічні свободи в Німеччині лягли на родючий ґрунт, чому послужили менталітет народу та правильна організація університетів, домашнє виховання та ефективне управління нижчих та середніх навчальних закладів. Німецький тип людини найкраще підходить для занять наукою.

О. Кайгородцева коротко аналізує термін “академічні свободи”, висвітлює розвиток принципу академічних свобод в управлінні університетами з початку їх появи до наших днів, дає приклади вітчизняного та зарубіжного законодавчого втілення академічних свобод [11].

Г. Кемаль підтверджує тісний взаємозв'язок понять “автономія” та “академічні свободи”. Під першим він розуміє інституційну владу, під другим – особисті привілеї, погоджені з викладачами для гарантії необмеженого пошуку, передачі, розповсюдження істини та знань. Дослідник здійснює аналіз ключових факторів університетської автономії в історичній ретроспективі [12].

Н. Корнієнко піднімає питання плагіату як основній загрозі академічних свобод та розвитку науки [13]. Погляди Н. Корнієнко перегукуються з основними ідеями книги “Академічна чесність як основа сталого розвитку університету” [1]. Академічна добросовісність повинна ґрунтуватися на чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності та підзвітності [1, с. 14]. Основними принципами, з дотриманням яких повинна формуватися університетська система нашої держави, мають стати академічні свободи, суспільна відповідальність, пошана до людської гідності та дотримання академічної добросовісності [1, с. 38].

Велику роль у заснуванні та організації російських університетів XIX ст. відіграв К. Мейнерс, відомий гетінгенський учений, який описав університети у своїх двох фундаментальних працях: про організацію університетів у Німеччині та історію європейських університетів [18, с. 52]. “Нельзя не заметить связи между трудом Мейнерса и первоначальным устройством русских университетов, выражающейся как в общем духе учреждения, так и во многих частностях, от *свободы преподавания* до положения попечителей” [18, с. 52]. К. Мейнерс виступав за університетський суд, де професори обговорюють вчинки студентів, за виборне право університетів, свободу викладання та учіння; був проти того, щоб університети самі склали для себе статuti і проти того, щоб попечитель навчального округу проживав у тому самому місті, де діяв університет.

В. Піскорський академічну свободу розуміє як таку організацію наукової діяльності та викладання, яка визначається діяльністю наукового товариства, яке регулює свої відносини незалежно від зовнішніх авторитетів і підпорядковує свою діяльність інтересам знань, вимогам наукової істини. В. Піскорський переконаний, що така організація діяльності університету навряд чи колись буде реалізована в повному обсязі, але була окреслена вже в Середні Віки. Болонська школа римського права, яка згодом перетворилася в Болонський університет, на думку одного з дослідників, стала першим закладом, який втілює академічні свободи у правову форму [15].

В. Садовничий підтримує ідею академічних свобод: “*Университет автономен, он самостоятельно решает вопросы, касающиеся университетской жизни, независимо от того, на чьи средства он живёт, независимо от того, кто наделил его правами университета. Эта автономия проистекает из незыблемости всемирной идеи академической свободы. Академическая свобода, гарантируемая университету, означает признание права обучать истине вопреки любым*

стремлениям её урезать, независимо от того, с какого уровня – извне или из самого Университета – такое стремление исходит” [17, с. 115].

В. Штоколова трактує академічні свободи як цінність, систему, процес та результат. Дослідниця подає спрощене визначення цього поняття: академічні свободи передбачають надання певних прав працівникам освіти (професорсько-викладацькому складу, науковцям і студентам вищого навчального закладу), що дозволяють викладачам викладати навчальний предмет на свій розсуд, вибирати теми та методику для наукових досліджень, а студентам – одержувати знання згідно зі своїми нахилами та потребами [20]. Задовольняючи потреби особистості в інтелектуальному, культурному та моральному розвитку, академічні свободи стали тією складовою частиною процесу гуманізації освіти, яка дозволила студентам стати повноправним суб'єктом освітнього процесу, забезпечивши їх правом брати участь у формуванні змісту своєї освіти, вибирати типи навчальних закладів, терміни, методи та засоби навчання.

Висновки. Отже, академічні свободи – це необхідна умова розвитку університету; цінність вищої школи; право людей усього світу. Вона обов'язково поєднується на практиці з відповідальністю перед суспільством. Займає чільне місце у провідних міжнародних документах у сфері вищої освіти. Багато дослідників дотримуються думки, що основними компонентами академічних свобод є свобода викладання, свобода навчання та свобода наукових досліджень. Академічні свободи мають тісний зв'язок з автономією вищого навчального закладу і чітко відмежування від політики. Члени університетської корпорації повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, їх діяльність підпорядковується інтересам знань та вимогам наукової істини. Також академічні свободи трактують як сутність, систему, процес, результат. Необхідною умовою реалізації академічних свобод є автономія університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К.: Таксон, 2016. – 234 с.
2. Барнетт Р. Осмысление университета / Р. Барнетт // *Alma mater*. – 2008. – № 6. – С. 46–56.
3. Верланов Ю. Ю. Академічні свободи та автономія університетів: новий формат економічних відносин з державою / Ю. Ю. Верланов, А. Я. Казарезов // *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”*. – 2009. – Т. 109, Вип. 96. – С. 32–37.
4. Гельмгольц Г. Об академической свободе германских университетов / Г. Гельмгольц. – М.: Типография Л. Ф. Снегирёва, 1879. – 34 с.
5. Герцюк Д. Академічні свободи у системі цінностей вищої освіти: еволюція і сучасний стан / Д. Герцюк // *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. – 2009. – Вип. 25, Ч. 4. – С. 16–24.
6. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
7. Гриценко М. Зарубіжний досвід розвитку академічної свободи й автономії університету: компаративний аналіз / М. Гриценко // *Versus*. – 2016. – № 1 (7). – С. 54–59.
8. Гумбольдт В. Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні / В. Гумбольдт // *Ідея університету: Антологія* / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів: Літопис, 2002. – С. 23–33.
9. Ідея університету: Антологія / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.
10. Кавелин К. Д. Свобода преподавания и учения в Германии / К. Д. Кавелин // *Университетская идея в Российской империи XVIII – начала XX веков: антология: учеб. пособие для вузов / Герм. ист. ин-т в Москве, Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, Харьк. нац. ун-т им. В. Н. Каразина; сост.: А. Ю. Андреев, С. И. Посохов. – М.: РОССПЭН, 2011. – С. 231–253.*
11. Кайгородцева Е. И. Академические свободы: генезис и современное состояние [Електронний ресурс] / А. И. Кайгородцева. – Режим доступу: <http://davaiknam.ru/text/akademicheskie-svobodi-genezis-i-sovremennoe-sostoyanie> (дата звернення: 02.08.2017). – Назва з екрана.
12. Кемаль Г. Автономия университета и академическая свобода: исторические перспективы [Електронний ресурс] / Г. Кемаль. – Режим доступу: <http://ihe.nkaoko.kz/archive/67/389/> (дата звернення: 29.07.2017). – Назва з екрана.
13. Корнієнко Н. Імітація і плагіат як загроза академічній свободі / Н. Корнієнко // *Філософська думка*. – 2014. – № 4. – С. 101–109.
14. Линовичка О. Академічні свободи та університетська автономія / О. Линовичка // *Вища освіта України*. – 2011. – № 3. – С. 27–31.
15. Пискорский В. К. Начало академической свободы в Западной Европе: Речь, прознесенная на годовичном акте Института 30 августа 1899 г. проф. В. Пискорским: [Печатано по постановлению Конференции Историко-Филологического Института Князя Безбородко. Директор Института Ф. Гельбке] / проф. В. Пискорский. – Нежин: Типо-литография М. В. Глезера, 1900. – 19 с.
16. Разаг М. Х. М. Особенности институциональной автономии государственных университетов Ирана: дисс. ... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Разаг Маранди Хади Махди. – Душанбе, 2012. – 155 с.

17. Садовничий В. А. Университетское образование: приглашение к размышлению / В. А. Садовничий, В. В. Белокуров, В. Г. Сушко, Е. В. Шикин. – М. : Издательство Московского университета, 1995. – 352 с.
18. Сухомлинов М. И. Материалы для истории образования в России / М. И. Сухомлинов // Журнал МНП. – 1865. – Ч. 128. – С. 9–172.
19. Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / за заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К. : НІСД, 2008. – 744 с.
20. Штоколова В. П. Академические свободы студентов в системе профессиональной подготовки: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Штоколова Виктория Петровна. – Майкоп, 2005. – 191 с.
21. Anderson D., Johnson R. University Autonomy in Twenty Countries. Centre for Continuing Education / D. Anderson, R. Johnson. – The Australian National University, 1998. – 41 p.

REFERENCES

1. Akademychna chesnist yak osnova staloho rozvytku universytetu / Mizhnarod. blahod. fond "Mizhnarod. fond. doslidzh. osvity. polityky"; za zah. red. T. V. Finikova, A. Ie. Artiukhova – K. : Takson, 2016. – 234 s.
2. Barnett R. Osmyslenye unyversyteta / R. Barnett // Alma mater. – 2008. – № 6. – S. 46–56.
3. Verlanov Iu. Iu. Akademychni svobody ta avtonomiia universytetiv: novyi format ekonomichnykh vidnosyn z derzhavoiu / Iu. Iu. Verlanov, A. Ia. Kazariezov // Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia". – 2009. – T. 109, Vyp. 96. – S. 32–37.
4. Helmholtz H. Ob akademycheskoi svobode hermanskykh unyversytetov / H. Helmholtz. – M. : Tipohrafiya L. F. Snehyrëva, 1879. – 34 s.
5. Hertsyuk D. Akademychni svobody u systemi tsinnosti vyshchoi osvity: evoliutsiia i suchasnyi stan / D. Hertsyuk // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya pedahohichna. – 2009. – Vyp. 25, Ch. 4. – S. 16–24.
6. Honcharenko S. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk / S. Honcharenko. – K. : Lybid, 1997. – 376 s.
7. Hrytsenko M. Zarubizhnyi dosvid rozvytku akademychnoi svobody i avtonomii universytetu: komparatyvnyi analiz / M. Hrytsenko // Versus. – 2016. – № 1 (7). – S. 54–59.
8. Humboldt V. Pro vnutrishniu ta zovnishniu orhanizatsiiu vyshchykh naukovykh zakladiv u Berlini / V. Humboldt // Ideia universytetu: Antolohiia / Uporiad.: M. Zubrytska, N. Babalyk, Z. Rybchynska; vidp. red. M. Zubrytska. – Lviv : Litopys, 2002. – S. 23–33.
9. Ideia universytetu: Antolohiia / Uporiad.: M. Zubrytska, N. Babalyk, Z. Rybchynska; vidp. red. M. Zubrytska. – Lviv : Litopys, 2002. – 304 s.
10. Kavelyn K. D. Svoboda prepodavania y ucheniia v Hermanyy / K. D. Kavelyn // Unyversytetskaia ydeia v Rossyiskoi ympery XVIII – nachala XX vekov : antolohiia : ucheb. posobye dlia vuzov / Herm. yst. yn-t v Moskve, Mosk. hos. un-t ym. M. V. Lomonosova, Khark. nats. un-t ym. V. N. Karazyna ; sost.: A. Iu. Andreev, S. Y. Posokhov. – M. : ROSSPĖN, 2011. – S. 231–253.
11. Kaihorodtseva E. Y. Akademycheskye svobody: henezys y sovremennoe sostoianye [Elektronnyi resurs] / A. Y. Kaihorodtseva. – Rezhym dostupu : <http://davaiknam.ru/text/akademycheskye-svobody-genezys-i-sovremennoe-sostoianye> (data zvernennia: 02.08.2017). – Nazva z ekrana.
12. Kemal H. Avtonomyia unyversyteta y akademycheskaia svoboda: ystorycheskye perspektivy [Elektronnyi resurs] / H. Kemal. – Rezhym dostupu : <http://ihe.nkaoko.kz/archive/67/389/> (data zvernennia: 29.07.2017). – Nazva z ekrana.
13. Korniienko N. Imitatsiia i plahiat yak zahroza akademychnii svobody / N. Korniienko // Filosofska dumka. – 2014. – № 4. – S. 101–109.
14. Lynovytska O. Akademychni svobody ta universytetska avtonomiia / O. Lynovytska // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2011. – № 3. – S. 27–31.
15. Pyskorskyi V. K. Nachalo akademycheskoi svobody v Zapadnoi Evrope: Rech, proznesennaia na hodychnom akte Ynstytuta 30 avhusta 1899 h. prof. V. Pyskorskym : [Pechatano po postanovleniiu Konferentsy Ystoryko-Fylohycheskoho Ynstytuta Kniazia Bezborodko. Dyrektor Ynstytuta F. Helbke] / prof. V. Pyskorskyi. – Nezhyn : Typolytohrafiya M. V. Hlezera, 1900. – 19 s.
16. Razah M. Kh. M. Osobennosti ynstytutsyonalnoi avtonomyi hosudarstvennykh unyversytetov Yrana: dyss. ... kandydata ped. nauk : 13.00.01 / Razah Marandy Khady Makhdy. – Dushanbe, 2012. – 155 s.
17. Sadovnychi V. A. Unyversytetskie obrazovanye: pryhlasheniye k razмышleniiu / V. A. Sadovnychi, V. V. Belokurov, V. H. Sushko, E. V. Shykyn. – M. : Yzdatelstvo Moskovskoho unyversyteta, 1995. – 352 s.
18. Sukhomlynov M. Y. Materyaly dlia ystoryi obrazovaniia v Rossyy / M. Y. Sukhomlynov // Zhurnal MNP. – 1865. – Ч. 128. – S. 9–172.
19. Ukraina v 2008 rotsi: shchorichni otsinky suspilno-politychnoho ta sotsialno-ekonomichnoho rozvytku : monohrafiia / za zah. red. Iu. H. Rubana. – K. : NISD, 2008. – 744 s.
20. Shtokolova V. P. Akademycheskye svobody studentov v systeme professyonalnoi podhotovky: dyss. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 / Shtokolova Vyktoryia Petrovna. – Maikop, 2005. – 191 s.
21. Anderson D., Johnson R. University Autonomy in Twenty Countries. Centre for Continuing Education / D. Anderson, R. Johnson. – The Australian National University, 1998. – 41 p.

VOLODYMYR MOKLIAK

AUTONOMY UNIVERSITY AS NECESSARY CONDITION FOR ACADEMIC FREEDOM REALIZATION

It is natural that the globalization of world educational processes has a significant impact on higher education in different countries of the world, which are similar processes of reforming legislative provision and the activities of higher education institutions. In modern post-industrial society, along with the autonomy of a higher educational institution as a leading principle of management, organization and activity, the state wants to control the finances spent on maintenance of higher education institutions and the quality of educational services provided. In this connection, the issue of preserving historically formed privileges of higher educational institutions – autonomy and academic freedoms is relevant. In the course of a scientific search it was found that researchers interpret the concept of “academic freedom” differently.

Summarizing the existing definitions of the notion of “academic freedom”, D. Gertsyuk and O. Linovytska argue that it means: 1) the freedom of the members of the academic community, in particular, or all together, in the pursuit of the development and transfer of knowledge through research, teaching, creative activity; 2) the maintenance by the authorities of the use of the education system as a tool for propaganda; 3) ensuring the teaching staff and students of all higher educational establishments the conditions for autonomy and freedom of teaching, training and research without external interference; 4) open access to information about public affairs and affairs of their institution, the ability to share information with their colleagues in their country and abroad.

The analysis of literature allowed distinguishing three areas of study of academic freedoms: philosophical, pedagogical and legal. The pedagogical direction of the study of academic freedoms in higher educational institutions is represented in the scientific researches of R. Barnett, Y. Verlanov, H. Helmholtz, D. Hertzky, V. von Humboldt, M. Hrytsenko, K. Kavelin, A. Kazarezov, O. Kaigorodtseva, H. Kemal, N. Kornienko, O. Linovytska, K. Meiners, V. Piskorskyi, V. Sadovnichyi, V. Shtokolova and others.

The conducted study made it possible to conclude that academic freedom is a prerequisite for the development of the university; the value of a higher school; right of people all over the world. It necessarily combines in practice with responsibility to society. It occupies a prominent place in the leading international documents in the field of higher education. Many researchers are of the opinion that the main components of academic freedom are freedom of teaching, freedom of learning and freedom of research. Academic freedoms are closely linked to the autonomy of a higher educational establishment and a clear separation from politics. Members of the university corporation must adhere to the principles of academic integrity; their activities are subject to the interests of knowledge and the requirements of scientific truth. Academic freedoms are also interpreted as the essence, system, process, result. A prerequisite for the realization of academic freedoms is the university autonomy.

Key words: *university autonomy, academic freedoms, university, direction of study, principle, right, academic honesty.*

Одержано 10.11.2017р